

Esiläisr. kts 167/16.12.1982

M

KUHMO KIRKONKYLÄ KOPOSENSAARI [9]

Kivi- ja metallikautisen
asuinpaikan kaivaus 1982

Esa Suominen

KUHMO KIRKONKYLÄ KOPOSENSAARI

Kivi- ja metallikautisen asuinpaikan kaivaus 1982

kylä: kirkonkylä

tila: RNro 25:82

maanomistaja: Kuhmon seurakunta

peruskartta 4413 05 Kuhmo

kaivausalueen koordinaatit: x = 7115 01 - 16

y = 476 54 - 64

z = 164

kaivauksen aikana tehdyt löydöt: 21584:1-90

aikaisemmat löydöt paikalta: 20827:1-3, 21584:91

Sivut 6-9 ovat kertomukseen liittyviä karttoja.

Sivut 10, 11 ovat kertomukseen liittyviä kuvatauluja.

Luettelo kartoista ja valokuvista on kertomuksen lopussa s. 5.

Koposensaaren kaivaukseen antoivat aiheen saaren pohjoispään ranta-hiekalta kesällä 1980 tehdyt löydöt, joihin kuului saviastianpaloja, kvartsikaavin ja palanutta luuta (KM 20827:1 - 3; 21584:91). Kaivauksen rahoittivat Kuhmon kunta (10 000 mk) ja Kuhmon kotiseutuyhdistys (2 500 mk), lisäksi kunta palkkasi kaivajiksi kuusi kuhmolaista nuorta. Kartanpiirtäjänä toimi fil.yo. Pirjo Lintunen. Kaivaus suoritettiin 5.-16.7.1982.

Koposensaari sijaitsee Lammasjärvässä Kuhmon kirkonkylän edustalla, 900 m Kuhmon kirkosta pohjoiskoilliseen. Saari on kooltaan noin 150 x 75 m, luode - kaakko -suuntainen. Saaren molemmissa päissä on 3 - 4 m korkea harjanne, keskiosa on matala, alle metrin veden pintaa korkeammalla. Saari kasvaa mäntymetsää. Maaperä on hienoa hiekkaa, vain siellä täällä rantatörmässä, varsinkin saaren länsipuolella on kiviä. Ilmeisesti 1700-luvulla Koposensaarta on käytetty hautausmaana, sen vuoksi saari on täynnä erilaisia kuoppia ja painanteita, joista osa saattaa olla uudempiakin. Saaren rannat ovat hyvin matalat ja pienetkin vedenpinnan korkeuden vaihtelut muuttavat voimakkaasti rantaviivaa. Idän puoleinen ranta, erityisesti sen pohjoisosaa on avoin, lännen puoleinen vesijättömaa kasvaa jonkin verran pensaikkaa.

Koposensaari on aiemmin ollut kaakko - luode -suuntaisena niemenä yhteydessä mantereeseen Kuhmon vanhan hautausmaan rantaan mutta veden kulutus on katkaissut hienosta hiekasta muodostuneen kapean niemen. Koposensaaren pohjoispuolella, noin 120 m levyisen salmen vastarannalla sijaitsee Sylväjänniemen asuinpaikka (M. Perkon kaivauskertomus v. 1980). Salmen kautta kulkee yhteys Lammasjärvestä Ontojärveen.

Kaivauksen tarkoituksena oli ensi sijassa selvittää saarella mahdollisesti sijaitsevan esihistoriallisen asuinpaikan laajuus. Saaresta oli kaivausta aloitettaessa heti nähtävissä, että sen sisäosat, varsinkin molemmissä päissä sijaitsevat harjanteet olivat niin täynnä kuoppia, että siellä sijainnut asuinpaikka olisi täysin tuhoutunut. Lähinnä rantatörmän partaalla oli jonkin verran tuhoutumatonta aluetta. Sijaintinsa, kuten etukäteislöytöjensäkin puolesta lupaavimmalta vaikutti saaren koillisranta ja pohjoispää. Siellä oli rantahiekassa näkyvissä kvartsi-iskoksia ja rantavedestä saattoi löytää saviastianpaloja sekä piiesineitä. Löytöjä oli myös saaren eteläpään rantavedessä ja harjanteen sortuneessa etelärinteessä.

Kaivaus aloitettiin paaluttamalla lähelle saaren itärantaa suunnilleen rannan suuntaisesti kaakosta luoteeseen kulkeva mahdollisimman pitkä peruslinja. Sitä käytettiin koordinaatiston x-akselina ja sille annettiin arvo $y = 100$. Eräälle x-akselin pisteelle saaren pohjoisosassa annettiin arvo $x = 200$. X-akselilla luvut kasvoivat luoteeseen y-akselilla lounaaseen. Kiintopisteenä käytettiin suurta maakiveä saaren pohjoisosassa, sen sijainti koordinaatistossa oli noin 101/198. Kiintopisteen lukema oli 087 ja sen korkeus meren pinnasta 165,12 m. Korkeus laskettiin Lammasjärven pinnasta, joka Kuhmon kunnan suorittaman mittauksen mukaan oli 7.7.1982 163,00 m y.m.p. Kaivaus suoritettiin lapioidella, tavalliseen tapaan 2 x 2 m ruuduissa ja noin 10 cm kerroksissa. Puiden vahingoittamista kaivauksessa pyrittiin välttämään. Kaivauksesta piirrettiin yleiskartta sekä pinta- ja pohjavaaituskartat.

Saaren koillisrannalle, noin 27 m pohjoispäästä ja 10 m rannasta tehtiin rivi koeojia 32 m matkalle rantahiekan ja kuoppien tuhoaman alueen väliin: rantaa vastaan kohtisuora oja 98 - 100/162, rannan

suuntaisesti ojat 98/172 - 174, 94/176 - 180, joka oli osaksi rantahiekalla ja 98/182 - 192, joista ruutujen 98/182 ja 184 kaivaminen jätettiin runsaiden juurien vuoksi kesken. Viimeksi mainitusta koeojasta kaivettiin rantaan päin ruutu 96/186 sekä koeoja 92 - 96/192 lähes vesirajaan asti. Sylväjänniemeä vastapäätä olevaan luoteisrantaan kaivettiin rannan suuntaisesti 20 m matkalle koeruudut 98 - 100/214, jotka olivat miltei kokonaan rantahiekalla sekä 106/214 ja 116/213 pohjoispään mäennyppylän jyrkän rinteen juurelle. Saaren eteläpäähän tehtiin vielä ruudut 82/105-106.

Lisäksi saarta tutkittiin 1x1 m koekuopilla. Eteläpään mäennyppylän harjalle tehtiin kuopat 1 ja 2, hieman itärannan puolivälin eteläpuolelle kuoppa 3, saaren matalaan keskiosaan kuopat 4 ja 5, sekä saaren pohjoisosaan, länsirannan rantatörmään kuopat 6 ja 7. Kaikkiaan saarta tutkittiin 97 m^2 , kaivettu alue entisöitiin tutkimuksen jälkeen.

Maaperä oli, kuten edellä mainittiin, hienoa hiekkaa. Koillisrannalla ruuduissa 98/186 - 192 oli 30 - 40 cm syvyydellä 10 - 15 cm paksu kerros heikosti likaantunutta hiekkaa, rantaanpäin mentäessä hiekka muuttui veden sotkemaksi ja huuhtelemaksi. Saaren eteläpään koekuopissa 1 ja 2 oli myös noin 20 - 35 cm syvyydellä 10 - 15 cm kerros likaantunutta hiekkaa, samanlainen kerros oli länsirannan koekuopissa 6 ja 7. Muuten hiekka oli kaivetulla alueella puhdasta.

Mitään kiinteää muinaisjäännöstä ei kaivauksessa tavattu. Löytöjä saatiin seuraavasti: rautaveitsen katkelma, 10 kpl (77 g) saviastianpaloja, näistä 5 asbestisekoitteisia, joista 1 reunapala, 1 kivilaji-iskos, 2 pii-iskosta, 4 kvartsikaavinta, 551 (2,826 g) kvartsi-iskosta, 34 sirua (7 g) palanutta luuta, kuonanpaloja 13 kpl (25 g), ja järvi-malmia 14 palaa (26 g).

Löydöt keskittyivät selvästi saaren pohjoispäähän, erityisesti koillisrannan kulttuurimaata sisältäneisiin ruutuihin, joista löytyi muun muassa rautaveitsen terä ja suurin osa palaneesta luusta, sen sijaan suurin osa saviastian paloista löytyi puhtaasta rantahiekasta, osaksi hyvinkin syvältä. Kulttuurimaata sisältäneistä koekuopista 1 ja 2 saaren eteläpään harjanteella sekä 7 pohjoisen harjanteen länsilaidalla tehtiin myös muutamia löytöjä. Saaren sisäosa ja itäranta ruudusta 98/174 etelään olivat sen sijaan löydöttömiä.

Koposensaarella on siis asutuksen jäännöksiä ilmeisesti pitkältä ajanjaksolta kivikaudesta rautakauteen. Asutus on sijoittunut saaren pohjoispään rannalle ja molempien päiden harjanteille. Saaren käyttö hautapaikkana sekä matalassa rannassa aaltojen kuluttava vaikutus ovat lähes täysin tuhonneet asutuksen jäännökset.

Helsingissä 14.12.1982

Esa Suominen

LUETTELO KARTOISTA

- s. 6 kopio peruskartasta 1:20000 4413 05 Kuhmo, painettu 1975
- s. 7 yleiskartta 1:500 A3
- s. 8 pintavaaituskartta A3
- s. 9 pohjavaaituskartta A3

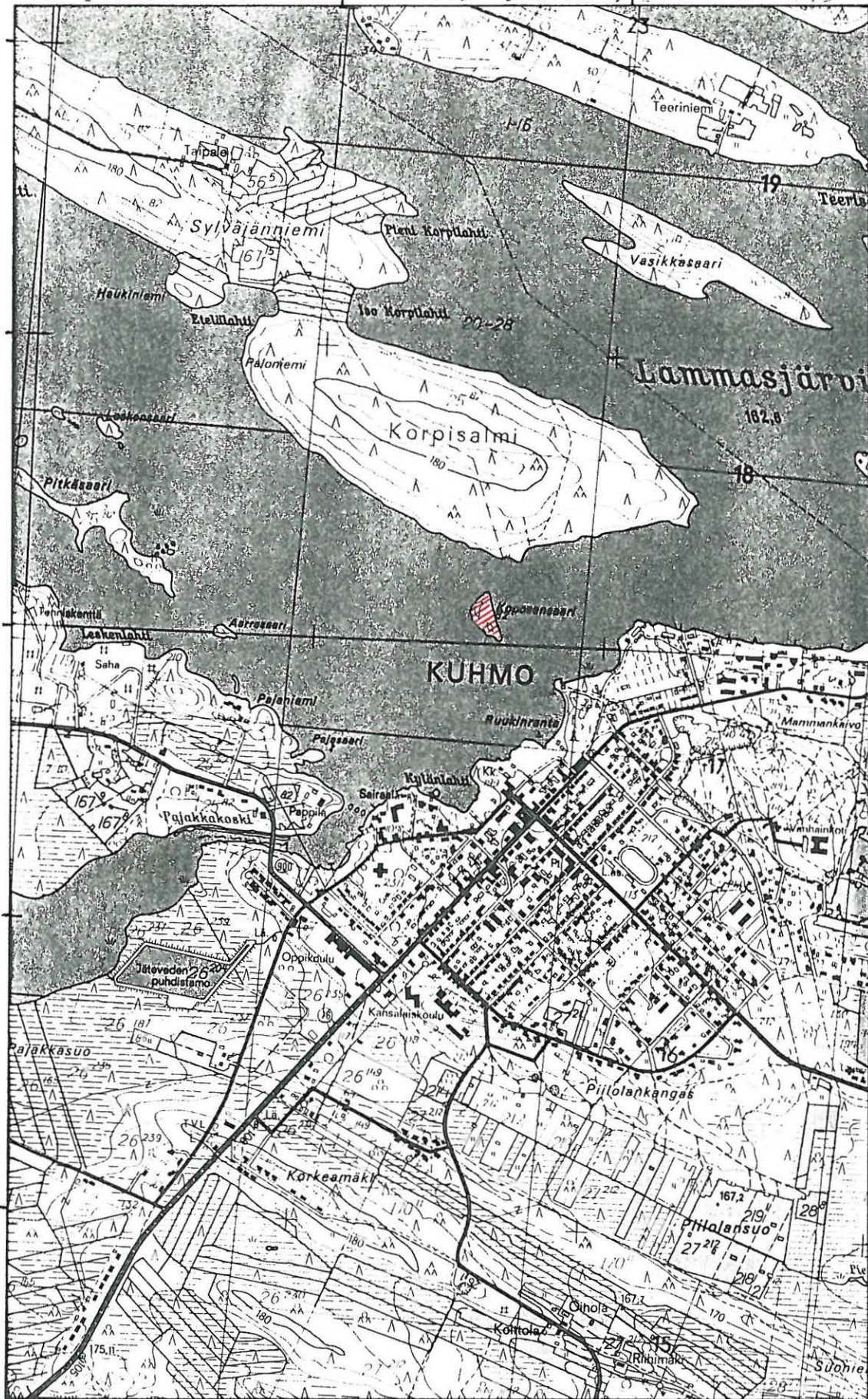
LUETTELO NEGATIIVIESTA

- 56280 (k. 4) Saaren pohjoispään rantahiekkaa, ruutuja 98/186 - 192 kaivetaan, N.
- 56281 Saaren pohjoisosaa, ruutuja 92 - 98/192 kaivetaan, S.
- 56282 (k. 3) Kuoppia ja painanteita saaren pohjoispäässä, vastarannalla Sylväjänniemi, SW.
- 56283 Kuposensaari, E.
- 56284 (k. 1) Kuposensaari, NE.
- 56285 (k. 8) Ruudut 94/176 - 180 pohjaan kaivettuina, SE.
- 56286 (k. 6) Ruudut 92 - 98/192 pohjaan kaivettuina, taustalla kiintopisteenä käytetty kivi, E.
- 56287 (k. 5) Saaren pohjoispäätä, ruutua 116/213 kaivetaan, SW.
- 56288 (k. 7) Ruudut 98/186 - 192 pohjaan kaivettuina, taustalla kiintopisteenä käytetty kivi, SE.
- 56289 (k. 2) Painanteita maassa saaren eteläpäässä, S.
Kuvannut Esa Suominen

LUETTELO DIOISTA

- 6314 Kuposensaari, E.
- 6315 Kuposensaari, NE.
- 6316 Painanteita maassa saaren eteläosassa, S.
- 6317 Saaren pohjoispää, maassa kuoppia ja painanteita, salmen vastarannalla Sylväjänniemi, SW.
- 6318 Saaren koillisosaa, edessä ruutuja 98/188 - 192, vastarannalla Sylväjänniemi, SW.
- 6319 Profiili ruutujen 92 - 98/192 luoteisreunassa, taustalla kiintopisteenä käytetty kivi, E.
- 6320 Ruudut 98/186 - 192 pohjaan kaivettuina, profiilissa heikkoa likamaata, E.
- 6321 Ruudut 94/176 - 180 pohjaan kaivettuina, SE.
Kuvannut Esa Suominen

Ote peruskartasta 1:20000 4412 05 Kuhmo, painettu 1975

Koposensaaren kaivauskohde

476

477

478

KUHMO KK. KOPOSENSAARI

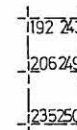
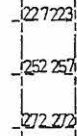
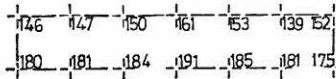
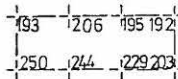
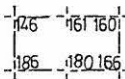
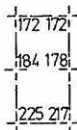
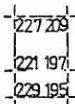
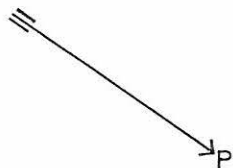
Esa Suominen 1982

Pintavaaituskartta

~~1:200~~ |-----| 5 m

Kp=087=165.12 m y.m.p.

Piirt. Pirjo Lintunen

- 116
- 114
- 112
- 110
- 108
- 106
- 104
- 102
- 100
- 98
- 96
- 94
- 92

82

162 164 166 168 170 172 174 176 178 180 182 184 186 188 190 192

212 214

KUHMO KK. KOPOSENSAARI

Esa Suominen 1982

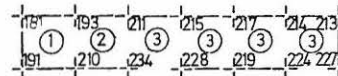
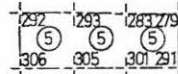
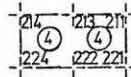
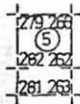
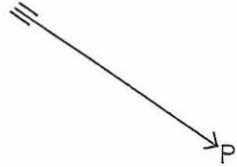
Pohjavaaituskartta

1:200 |-----| 5 m

Kp = 087 = 165.12 m. y.m.p.

Piirt. Pirjo Lintunen

○ Kaivettujen kerrosten lukumäärä

- 116
- 114
- 112
- 110
- 108
- 106
- 104
- 102
- 100
- 98
- 96
- 94
- 92

82

162 164 166 168 170 172 174 176 178 180 182 184 186 188 190 192

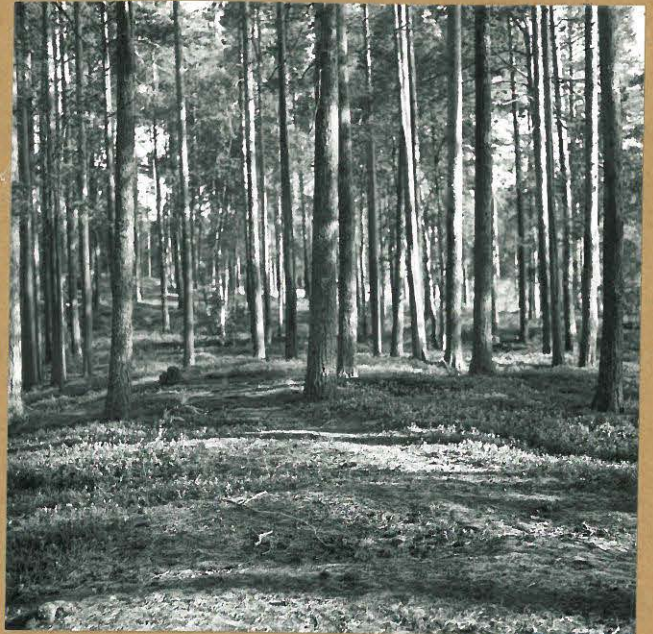
212 214

KUHMO KK. KOPOSENSAARI

f 56284

Kuva 1. Kuposensaari, N.E.

f 56289

Kuva 2. Painanteita maassa saaren eteläpäässä. S.

f 56282

Kuva 3. Kuoppia ja painanteita saaren pohjoispäässä. Vastarannalla Sylväjänniemi. SW.

f 56280

Kuva 4. Rantahiikkää saaren pohjoispäässä, ruutuja 98/86-192 kaivetaan. N.

KUHMO KK. KOPOSENSAARI

f. 56287

Kuva 5. Saaren pohjoispäätä, ruutua
116/213 kaivetaan, SW.

f. 56286

Kuva 6. Ruudut 92-98/192 pohjaan
kaivettuina. Taustalla kiintopisteenä käytetty
kivi. E.

f. 56288

Kuva 7. Ruudut 98/186-192 pohjaan
kaivettuina. Taustalle kiintopisteenä käytetty
kivi, SE.

f. 56285

Kuva 8. Ruudut 94/176-180 pohjaan
kaivettuina, SE.